

С. Торайғыров атындағы Павлодар мемлекеттік университетінің
ҒЫЛЫМИ ЖУРНАЛЫ

НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ
Павлодарского государственного университета имени С. Торайгырова

ПМУ ХАБАРШЫСЫ

Педагогикалық сериясы
1997 жылдан бастап шығады

ВЕСТНИК ПГУ

Педагогическая серия
Издается с 1997 года

ISSN 1811-1831

№ 1 (2020)

Павлодар

НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ

Павлодарского государственного университета имени С. Торайгырова

Педагогическая серия

выходит 4 раза в год

СВИДЕТЕЛЬСТВОо постановке на учет, переучет периодического печатного издания,
информационного агентства и сетевого издания

№ 17021-Ж

выдано

Министерством информации и коммуникаций
Республики Казахстан**Тематическая направленность**публикация материалов в области педагогики,
психологии и методики преподавания

Подписной индекс – 76137

Бас редакторы – главный редактор

Бегентаев М. М.

д.э.н., профессор

Заместитель главного редактора

Пфейфер Н. Э., *д.п.н., профессор*

Ответственный секретарь

Тайболатов Қ. М., *магистр***Редакция алқасы – Редакционная коллегия**

Абибуллаева А.,	<i>д.п.н., профессор</i>
Бурдина Е. И.,	<i>д.п.н., профессор</i>
Жумагаева Е.,	<i>д.п.н., профессор</i>
Фоминых Н. Ю.,	<i>д.п.н., профессор (Россия)</i>
Снопкова Е. И.,	<i>к.п.н., профессор (Белоруссия)</i>
Ксембаева С. К.,	<i>к.п.н., доцент</i>
Донцов А. С.,	<i>доктор PhD</i>
Шокубаева З. Ж.,	<i>технический редактор</i>

За достоверность материалов и рекламы ответственность несут авторы и рекламодатели

Редакция оставляет за собой право на отклонение материалов

При использовании материалов журнала ссылка на «Вестник ПГУ» обязательна

МАЗМҰНЫ**Абитова Г. Т.**Ойын іс-әрекеті – мектеп жасына дейінгі балалардың
ақпараттық мәдениет негіздерін қалыптастырудың көзі 15**Адилова В. Х.**Оқу-танымдық іс-әрекеттің рефлексивті стратегиялары және
ЖОО білім алушыларында интеллектуалды еңбек мәдениетін
қалыптастыру тұрғысынан сыни ойлауды қалыптастыру 26**Аймағанбетова З. К., Баймағанбетова М. А.**«Электр құбылыстары» тарауына арналған жеке есептерді
С# бағдарламалау ортасында шығару 35**Аипова А. К.**Білім беру жүйесінің маңызды міндеті ретінде
көп мәдениетті жеке тұлғаны қалыптастыру 43**Айтымова А. К., Ксембаева С. К.**Психологиялық-педагогикалық әдебиеттегі «құзыреттік»
және «құзыреттілік» ұғымдарының мәні туралы 50**Албытова Н. П.**Болашақ педагогтің ұлттық келбетін қалыптастырудағы
кәсіби сапалар 60**Алежанова А. Е., Сарсенбаева Б. Г.**Баланың мектепке бейімделуін психологиялық-педагогикалық
сүйемелдеудің әдіснамалық аспектілері 72**Алпысов А. Қ., Доспай М., Оспанова Н. Н.**

Модульдік оқыту технологиясының рөлі мен маңызы 79

Алшынбекова Г. К., Ашимханова Г. С., Дузбаева К. Д.Жалпы білім беретін мектептегі оқу әрекетіне
балаларды бейімдеудің психологиялық қолдауы
элеуметтендірудің құралы ретінде 89**Альмухамбетова Б. Ж., Yucel Gelis!**

Ерекше білім беру қажеттіліктері бар жастардың кәсіби бағдары .. 98

Аубакирова С. Д.

Мүгедектікті түсінудің теориялық тәсілдері 106

Ахмеджанова Г. Б., Мусабекова Н. М., Дубовицкая О. Б.,**Бастемиев С. К., Воронова Т. Э.**Болашақ заңгерлердің кәсіби құзыреттілігін қалыптастыру
процесін ғылыми-әдістемелік сүйемелдеу ерекшеліктері 113

Баженова Э. Д., Анесова А. Ж. Білім беру сапасын басқаруда гуманитарлық технологияларды қолдану тәжірибесі.....	126
Байкулова А. М. Жоғары сынып оқушыларын – лидерлікке тәрбиелеу ерекшеліктері.....	137
Бурдина Е. И., Жомартова А. Д. Инклюзивті білім берудің Чехиялық көрінісі: мәселелері және олардың шешілуі.....	146
Власенко С. В., Чемоданова Г. И., Корягина О. В. Курстар аралық кезеңдегі біліктігін арттыру жүйесіндегі оқу орындары басшыларының кәсіби құзіреттілігін дамыту	154
Газдиева Б. А., Фаткиева Г. Т., Сагындыкова Ж. О., Таевлұй М. В., Ахметжанова А. А., Габдуллина З. Е. Қазақстан Республикасы оқушыларының кәсіпкерлік дағдыларын қалыптастыру ерекшеліктері: енгізу және дамыту жолдары	167
Джанаева Ж. М. Ойын модельдеу инновациялық оқыту әдісі ретінде	178
Дүкембай Г. Н., Искендрқызы А. Қазақ, орыс және ағылшын тілдеріндегі айтылу салыстыру талдау және оның шетел тілін үйретудегі қолданылуы.....	187
Дюсенбаева Б. А., Кенжеғалиева М. Д. Германияда дефектологияларды дайындау	200
Ибраева Е. И. Сапа менеджменті жүйесін құру кезінде тәуекел-бағытталған тәсілді қолдану	208
Ибраимова Л. Н., Әбеннова Ә. Е. Отбасында рухани құндылықтарды ұрпақ тәрбиелеуде жүзеге асыру	218
Игликов С. Т. Журналистерді оқытуда объект / субъект имиджін қалыптастыру	227
Каирбекова Б. Д., Бержанова А. 3-жастан бастап балалардың мүмкіндіктерін жетілдіру үшін мектепке дейінгі ұйым тәрбиешілерінің деонтологиялық қабілеттерін қалыптастыру	236
Кенжебаева А. Т., Заурбекова А. М. Критериалды бағалау жүйесінің бастауыш сынып оқушыларының оқу жетістіктерін бағалаудағы тиімділігі	248

Куватов А. Ж. Болашақ педагог-психолог мамандардың дайындығындағы қабілеттер мен әлеуеттің рөлі	261
Құрмантаева С. Ж., Темербаева Ж. А. А. Құнанбаевтың музыкалық мұраларының зерттелу жайы.....	268
Мейрамова С. А., Мусагожина К. К. Тыңдауға үйретуде түпнұсқалық мәтіндерде компьютерден алынған лексиканы қолданудың әсері	276
Михайлова Т. В., Дуйсекова К. К. Қазақстан Республикасында заманауи шет тілді кәсіби білім берудің даму үрдістері	283
Назарова Г. А., Кулманова Л. Биология пәні бойынша практикалық біліктілікті қалыптастыру	294
Нурбекова Ж.К., Абильдинова Г. М., Аймичева Г., Толғанбайұлы Т. Л. Н. Гумилев атындағы ЕҰУ-де инновациялық технологияларды оқыту қолдануын талдауы	300
Нурғалиева М. Е. Педагогикалық толеранттылықты қалыптастыру үдерісіндегі студенттердің өздік жұмысының орны	314
Оразбек Г. М., Аспанова Г. Р. Бастауыш сынып оқушыларының сөздік қорын байытуда инновациялық технологияларды қолдану	321
Оралканова И. А. Студенттердің еріктілік қызметке әлеуметтік-психологиялық дайындығының мәні мен құрылымы туралы	329
Попандопуло А. С. Жоғары оқу орнындағы студенттерінің мотивациялық сферасы және өзін-өзі реттеу арқылы оқу үрдісінде метатанымның қалыптасу деңгейін диагностикалау	339
Пфейфер Н. Э., Пиговаева Н. Ю. Жоғары білім беру жағдайында оқытушының студенттермен оқу жұмысын ынталандыру мәселелері.....	348
Рамазанова А. А., Ерназарова Г. И., Турашева С. К., Бакирова К. Ш. STEM білім беру бағытында биотехнологияны оқытуда студенттердің ғылыми біліктілігін арттыру.....	356
Сапабеков Д. К., Мусина Ж. А. Шет тілді оқытудағы студенттерге қатысты сұрақтарды дамыту ..	367

Сейсенбеков Е. К., Тастанов Ә. Ж., Телахынов Е. Б., Тугелбаев Е. Н.	
Білім беру мекемелерінде дене шынықтыру сабақтарын өткізу барысындағы әдістердің өзектілігі	377
Толубекова Р. К., Маусумбаев Р. С.	
Әлеуметтік педагогтің зерттеушілік әлеуетін дамытудың педагогикалық шарты.....	387
Тулекова А. Р., Итемгенова Б. У.	
Павлодар мемлекеттік педагогикалық университетінде болашақ музыка мұғалімдерді дайындау барысында шетелдік тәжірибесін пайдалану	395
Тулеубаева Ш. К., Андреева О. А., Абдразакова А. А.	
Білім алушыларды шет тілді даярлау үдерісіндегі инновациялық тәсіл ретіндегі құзыреттілік тәсіл	409
Фураева И. И., Сеньковская А. А., Глазырина Н. С.	
Оқытушының жеке педагогикалық жүктемесін қалыптастыру процесін модельдеу	418
Щерба Н. С.	
Ерекше білім беру қажеттіліктері бар студенттерді оқыту үшін болашақ шетел тілінің мұғалімдерін дайындаудың педагогикалық алғышарттары	432
Ярема Т. В., Жданова Э. А.	
Интеграциялау тәсілі кәсіби шетел тілін оқытуда құзыреттілікті қалыптастыру қағидасы	442
Авторларға арналған ережелер.....	447
Жарияланым этикасы.....	454

СОДЕРЖАНИЕ

Абитова Г. Т.	
Игровая деятельность как источник формирования основ информационной культуры дошкольников	15
Адилова В. Х.	
Рефлексивные стратегии деятельности и формирование критического мышления с позиции формирования культуры интеллектуального труда	26
Аймаганбетова З. К., Баймаганбетова М. А.	
Решение индивидуальных задач для раздела «Электрические явления» в среде программирования C#.....	35
Аипова А. К.	
Формирование поликультурной личности как важнейшая задача системы образования	43
Айтымова А. К., Ксембаева С. К.	
О сущности понятий «компетенции» и «компетентность» в психолого-педагогической литературе	50
Албытова Н. П.	
Профессиональные качества в формировании национального облика будущего педагога.....	60
Алежанова А. Е., Сарсенбаева Б. Г.	
Методологические аспекты психолого-педагогического сопровождения адаптации ребенка к школе.....	72
Алпысов А. К., Доспай М., Оспанова Н. Н.	
Роль и значение модульной технологии обучения.....	79
Алшынбекова Г. Қ., Ашимханова Г. С., Дузбаева К. Д.	
Психологическое обеспечение адаптации детей к учебной деятельности в средней школе как средство социализации	89
Альмухамбетова Б. Ж., Yucel Gelis I	
Профессиональная ориентация молодежи с особыми образовательными потребностями	98
Аубакирова С. Д.	
Теоретические подходы к пониманию инвалидности	106
Ахмеджанова Г. Б., Мусабекова Н. М., Дубовицкая О. Б., Бастемиев С. К., Воронова Т. Э.	
Особенности научно-методического сопровождения процесса формирования профессиональной компетентности будущих юристов	113

FTAMP 14.15.01

Э. Д. Баженова¹, А. Ж. Анесова²¹PhD, аға оқытушы, «Педагогика және психология» кафедрасы,

І. Жансүгіров атындағы Жетісу мемлекеттік университеті,

Талдықорған қ., 040009, Қазақстан Республикасы

²PhD, «Шетел тілдер» кафедрасы, С. Торайғыров атындағы Павлодар

мемлекеттік университеті, Павлодар қ., 140008,

Қазақстан Республикасы

e-mail: ¹bazhenova@inbox.ru; ²anesova_albina@mail.ru**БІЛІМ БЕРУ САПАСЫН БАСҚАРУДА ГУМАНИТАРЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУ ТӘЖІРИБЕСІ**

Қазіргі жоғары оқу орны серпінді әлеуметтік жүйе ретінде білім беру процесінің барлық субъектілерінің инновациялық белсенділігінің осуіне ықпал етеді. Осыған байланысты Басқарма адам капиталын дамыту және өзектендіру үшін қолайлы орта тудызып, өз кезегінде бұл үдерістің тиімділігінің маңызды көрсеткіші ғана емес, оның нәтижесі ретінде сапаның да маңызды көрсеткіші болып табылады деген мағынада феноменалдыққа ие болады.

ҚР жоғары білім беру жүйесінде жалпы және оның барлық деңгейлерінде оның халықаралық стандарттарға сәйкес келуі мақсатында мақсатты, функционалдық, мазмұндық трансформация және қазіргі заманғы стандарттарды әзірлеудің инновациялық технологияларына негізделген үш деңгейлі кәсіби білім беруді енгізу, кредиттік жүйені енгізу, халықаралық сапа стандарттарына сәйкес келетін қағидаттар мен рәсімдерге бағынатын тиісті аккредиттеу рәсімдерін құру жүзеге асырылады.

Кілтті сөздер: менеджер, гуманитарлық технологиялар, жоғары білім, кәсіби қызмет, тиімді басқару шарттары.

КІРІСПЕ

Бүгінгі таңда гуманитарлық технологиялар заманауи көшбасшының құралы болып табылады, бұл іс-шаралар (зерттеу, талдау, ақпараттық, ұйымдастырушылық), оларды жүзеге асыру және бағалау алгоритмі (логистика). Гуманитарлық технологияларға ие басқарушы, яғни менеджер білім әлемінде еркін жүру қабілетімен ерекшеленеді, яғни, бағдарлау қабілеті және өзінің кәсіби іс-әрекетінің траекториясын өз бетінше құруға әрқашан дайын. Гуманитарлық

технологиялар желілік тәсілдермен интеграцияланған гуманитарлық және жаратылыстану білімдерін қолдана отырып, пәнаралық құзыреттілік негізде жасалады. Ақпарат гуманитарлық технологияның тәуелсіз элементіне айналады, ол процеске қатысушылар арасында делдалдық функцияны орындайды.

Біздің зерттеуіміз көрсеткендей, Қазақстандағы көптеген жетекші университеттер үшін гуманитарлық технологияларды университеттердің инновациялық дамуын басқарудың қаншалықты маңызды екендігі туралы мәселе көтерілмейді. Сонымен қатар, мұндай университеттердің басшылары гуманитарлық технологиялар ресурстарды қажет ететін технологиялар екенін жақсы біледі. Бұл жерде ресурс ретінде этика, түрлі құндылықтар, пәнаралық білім, идеялар, белгілер жүйесі, көпұлтты, көп мәдениетті, конфессияаралық, тұлғааралық және өзара іс-қимыл, сенім, толеранттылық және жауапкершілік, оларды қызметтің мақсаттары мен міндеттері, бағдарламалары, жобалары және технологиялық шешімдер санатына аудару, даму жобалары мен бағдарламаларын құруға және іске асыруға қабілетті мамандардың болуы, қаржылық және заманауи ақпараттық-материалдық база мен қоршаған ортаның болуы есептеледі. Шығармашылық ойлау және кәсіби этика гуманитарлық технологияның басты белгісі болып табылады.

НЕГІЗГІ БӨЛІМ

Сауалнама үшін жоғары ғылыми, оқу-әдістемелік әлеуеті мен алдыңғы қатарлы білім беру ұйымдарының беделі бар келесі университеттерді дамыту бағдарламалары тандалды: әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті, Л. Н. Гумилев Еуразия ұлттық университеті, Қазақстан Республикасы Президентінің жанындағы Мемлекеттік басқару академиясы, Е. А. Букетов атындағы Қарағанды мемлекеттік университеті, М. О. Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан мемлекеттік университеті. Осы университеттердің дамуын талдау барысы басқарудағы гуманитарлық технологиялардың қандай орын алатындығын анықтауға негізделген. Осы жоғары оқу орындарындағы басқарушылық қызметке жүргізілген мониторинг нәтижесі жарияланған тапсырмаларға, бітіруші модельдерді және педагогикалық процесі талдау белгілі бір қорытынды жасап, мәліметтер алуға мүмкіндік берді. Осы университеттердің құжаттарымен алғашқы танысу барысында бірқатар университеттердің даму бағдарламаларының атаулары гуманитарлық бағытта екендігін көрсетті. Университеттердің қорытынды нәтижелерінің гуманитарлық бағыты түлектерге қойылатын жаңа талаптар негізінде айқындалады:

– әр түрлі әлеуметтік-мәдени топтар мен кәсіби қауымдастықтардың шекараларында әрекет ету мүмкіндігі;

– қоғамның тұрақты және қауіпсіз дамуына қауіп төндіретін экстремизмнің алдын-алу, толеранттылық дамытудың практикалық тәжірибесін үйрену;

– білім алушыларға кез-келген түрдегі әлеуметтік жағдайларда тиімді қатысушы (делдал) болуға мүмкіндік беретін жүйенің бір сапалы күйден екінші күйге ауысуының шарты ретінде түсіну; әртүрлі мәдени контексттердегі жанжалдарды қарастыру және оларды зорлық-зомбылықсыз шешу;

– өмірдің әртүрлі салаларында өзін-өзі жүзеге асыру мүмкіндіктерін игеру, гендерлік сананы қалыптастыру, өзінің мүмкіндіктерін жүзеге асыруға кедергі келтіретін гендерлік-рөлдік стереотиптерден арылу санасын қалыптастыру;

– тәуелді және дивантты мінез-құлықтың алдын-алу әдістерін және тәуекел топтарымен жұмыс жасау әдістерін меңгеру;

– экожүйелерге теріс әсердің алдын-алу, табиғи және техногендік сипаттағы төтенше экологиялық жағдайлар кезінде әрекет ету және денсаулық сақтау технологияларын қолдану дағдыларын қалыптастыру;

– этникалық топтар мен мәдениеттердің айырмашылықтарын түсінуге байланысты, әртүрлі мәдениеттегі, тілдер мен діннің иелеріне бір қауымдастықта өмір сүру жағдайларын қамтамасыз ету, көп мәдениетті қоғамдастықта әрекет ету мүмкіндігі; көпмәдениетті қауымдастықта, этнос пен мәдениеттің айырмашылығын түсіне отырып, өзара әрекеттесу дағдыларының болуы.

Жетекші университеттер шешетін міндеттердің ішінде гуманитарлық бағыттағы міндеттерді төмендегідей ажыратуға болады:

– Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ: кәсіптік саладағы белсенділік пен түлектердің жалпы мәдени дайындығы үшін мотивацияны күшейту мақсатында университеттің білім беру ортасын жаңарту.

– Л. Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті: біртұтас ғылыми және білімнің өзін-өзі ұйымдастыратын ортасын құру және кәсіби қызметінде гуманитарлық технологияларды қолданатын қазіргі заманғы мұғалімдерге қажет негізгі құзыреттер жиынтығын дамыту.

– М. О. Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан мемлекеттік университетін дамыту бағдарламасы басты миссияны ашады: субъектілерге көп деңгейлі білім алуға және олардың жеке, әлеуметтік, мәдени және кәсіптік қажеттіліктерін іске асыруда кең мүмкіндіктер беру.

Негізгі мақсат, күтілетін сапалы нәтиже ретінде, тұлғаның құндылық әлеуетін дамыту үшін жағдай жасайтын біртұтас білім беру ортасын құру, әр түрлі инновациялық оқу орындарында жұмыс істеуге дайын және өзін-өзі жетілдіруге тырысатын сауатты гуманитарлық маман даярлау болып табылады.

Нақты материалды талдау келесі қорытынды жасауға мүмкіндік берді:

– барлық университеттер ОМ басқарудағы жобалық тәсілді қолданады;

– қарастырылған ОМ басқаруда сапа менеджменті маңызды рөл атқарады;

– зерттелетін университеттердің даму бағдарламаларында рефлексиялық басқару, құндылықтарды басқару, оқыту ұйымының технологиясы сияқты гуманитарлық технологияларды қолдану туралы нақты айтылмаған;

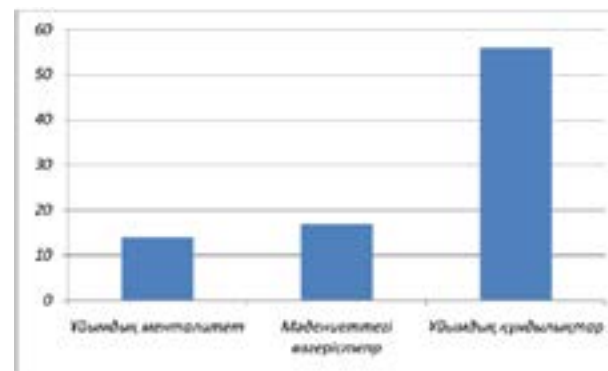
Ұйымдастыру:

– зерттеліп жатқан университеттердің даму бағдарламалары басқарудағы өзгерістердің болуын талап етеді.

Осы зерттеу аясында жоғары оқу орындарының даму бағдарламаларына мәдениеттегі өзгерістерді (ұйым қызметкерлерінің құндылықтары, көзқарастары, үміттері, сенімдері мен мінез-құлқындағы өзгерістер; бұл бірінші кезекте ойлаудың өзгеруі), сонымен бірге ойлауға тікелей қатысы бар көзқарастардың енгізілген-енгізілмегендігі туралы мәселелер қызықтырды, және жалпы гуманитарлық технологияларға, атап айтқанда құндылыққа, бағдарланған басқару мәселелері. Бұл мәселені зерделеу үшін біз жоғары оқу орындарының құжаттарын зерттедік, жоғарыда аталған оқу орындарына Алматыдағы 16 жоғары оқу орнын (барлығы 21 ЖОО) қостық.

Зерттеу нәтижелері көрсеткендей, ұйымдық менталитет (миссияда көрініс табатын және университет саясатында жүзеге асатын) сияқты жаңашылықтың қалыптасуы республиканың 14% университеттерінде (Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ, Л. Н. Гумилев атындағы ЕҰУ Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті) ғана болатындығы туралы айтылды.

Республика университеттерінің 17,6%-ы ғана мәдениеттің өзгеруіне мақсат қояды. Басқару шешімдерін орындау және педагогикалық процесті жүзеге асыру деңгейінде университеттердің 56%-ында ұйымдастырушылық құндылықтардың жеке көріністері байқалады (1-сурет).

Сурет 1 – Ұйымдастырушылық құндылықтардың өзгеруіне назар аударатын жоғары оқу орындарының үлесі (Қазақстанның қаралған ЖОО санынан %)

Алынған нәтижелер университеттер психикалық модельдерге қатысты осындай өзгерістерді жүзеге асырудың күрделілігі туралы білетіндігін көрсетеді. Алайда олар уақыт өте келе гуманитарлық технологияларды белсенді қолдану білім беру процесі субъектілерінің ойлауының өзгеруіне әкеледі деп күтеді, дегенмен бұл көп уақытты және қызметкерлерді мемлекеттік мекемелерді басқаруға белсенді тартуды қажет етеді.

Авторлар тобының мәліметтері бойынша (Кулекеев Ж. А., Пивен Г. Г., Нургузин М. Р., Каланова Ш. М., Падиярова И. П.) Қазақстан Республикасында білім беру саяси, экономикалық және ғылыми-техникалық маңызды фактор ретінде қарастырылады. Қазақстан Республикасының 2015 жылға дейінгі индустриялық-инновациялық даму стратегиясын сәтті іске асырудың маңызды шарты – сапалы адами капиталдың болуы. Қазіргі жағдайда экономикалық өсу еңбек ресурстарының кәсіби сапасымен анықталады [1].

Қазақстандағы білім беру жүйесі қарқынды дамып, жаһандану мен ақпараттандырудың үдемелі жаһандық процестеріне лайықты жауап бере алатындай болуы керек. Бүгінгі таңда білім беру саласы жаңа тенденциялармен сипатталады: интенсивті зерттеулер, интеграцияланған білім беру мен зерттеулердің интеграциясы, оқытудың өндіріс пен экономика қажеттіліктерімен тығыз байланысы, білімді жан-жақты ізгілендіру арқылы инновациялық білім беру.

Болашаққа білім беру мыналарды қамтамасыз етуі керек:

- сапалы білімнің шарттары мен кепілдіктерін құру (мысалы, сапа менеджменті жүйесі мен ЖОО оқытушылары, білім беру бағдарламаларын аккредиттеу арқылы);

- сабақтастық, шығармашылық және инновациялық сипат, өмір бойына тез жаңартылатын білімнің әрі қарай дамуы;

- білім берудің міндетті негіздерінің іргелі табиғаты мен тереңдігі;

- білім берудің практикалық бағыттылығы;

- білімнің жеткіліктілігі, оның экономиканы, мәдениетті, ғылым мен техниканы дамыту қажеттіліктері мен міндеттеріне сәйкестігі;

- білім берудің халықаралық сипаты.

Болашақ білімнің негізі білім беру ұйымының да, жалпы ұлттық білім беру жүйесінің де бәсекеге қабілетті болуына байланысты білімнің тұрақты сапасын қамтамасыз ету болып табылады.

Зерттеушілердің пікірінше, заманауи университеттің сәтті жұмыс істеуі білім беру қызметтерінің сапасына әсер ететін барлық процестерді алгоритмдеу, басқарылатын объектіні бағалау әдістерін және білім беру сапасына әсер ету әдістерін біріздендіру, сонымен қатар оңтайландыру мүмкін еместігі дәлелденіп, жүйелік және технологиялық тәсілдерді қолдану кезінде мүмкін

болатын жұмыс процесі деп табылып отыр. Бүгінгі таңда бұл өзіндік ғылыми негіздері, әдістемесі, принциптері, технологиялары және баламалы тәсілдері бар ғылыми-техникалық прогрестің маңызды бағыттарының бірі. Қазіргі қазақстандық педагогикада білім сапасына қол жеткізу проблемасы ең көп талқыланатын мәселелердің бірі болып табылады. Қазақстан Республикасы білімінің нәтижелерге бағдарланған құзыреттілікке негізделген білім моделіне көшуіне байланысты мақсаттарға жетуді білім сапасы тұрғысынан қарастыру керек екендігі бұрыннан белгілі болды (М. Ж. Джадрина, Г. З. Байжасарова, С. Д. Муканова, С. Н. Лактионова, Б. У. Салыхова, Т. А. Алдыбаев, М. Р. Ковжасарова және басқалар [2], Т. О. Балықбаев және басқалары [3], Абдрахманов А. А., С. В. Родионова, В. Б. Серікбаев [4] және басқалар) қазіргі заманғы халықаралық термин ретінде түсінуде. Университеттердегі сапа менеджменті әдістемесін көптеген сарапшылар қарап шықты және оны жүзеге асырылуы төрт міндеттің шешімімен байланысты.

Бірінші міндеттер жиынтығы – сапа саясаты – менеджменттің жүйелік көп қырлы объектісі – жоғары білім жүйесіндегі «сапа» феномені, жоғары білім беру қызметі арқылы қанағаттандырылатын әлеуметтік және жеке қажеттіліктердің құрылымы туралы терең және жан-жақты білім алуға бағытталған.

Тапсырмалардың екінші жиынтығы - сапа саласындағы мақсаттар – сапа менеджменті жүйесіндегі мақсаттарды белгілеу, негіздеу және іріктеумен байланысты, олар бірінші міндеттер жиынтығы бойынша зерттеулер нәтижелерін ескере отырып және университеттің сапа саясатына сәйкес келеді.

Міндеттердің үшінші жиынтығы – сапа менеджментінің әдістері - басқарылатын мекеменің сипатына сәйкес басқару тетігін әзірлеу арқылы сапалы саясат пен мақсаттарға қол жеткізу үшін басқарылатын мекемеге әсер ету тәсілдерін, әдістері мен құралдарын – жоғары білім сапасын іздеуді қамтиды.

Міндеттердің төртінші жиынтығы (сапа менеджменті жүйесінің іске асырылуы мен жұмыс істеуі) жоғары оқу орындарының сапа менеджменті жүйесін енгізумен, оның тиімді жұмысын қамтамасыз етумен және жүргізумен байланысты.

Г. С. Минажеваның докторлық диссертациясының зерттеуінде Әлемдік интеграциялық процестерді және олардың білім сапасына әсерін талдау негізінде жаңа нарықтық жағдайда білім сапасын басқару жүйесінің теориялық және әдіснамалық негіздері жасалды [5].

Жаһандану жағдайындағы білім берудегі менеджменттің ұйымдастырушылық-педагогикалық негіздеріне Ж. Б. Өмірбекованың докторлық диссертациясы арналған [6]. Ол қазіргі қоғамдағы білім беруді басқару проблемаларын келесідей сипаттайды:

–XXI ғасырдағы адамдардың білім беру қажеттіліктерін қанағаттандыратын білімге қол жетімділікті ұйымдастыру (білім балаға бала кезінен қол жетімді болуы керек);

– білім берудің барлық деңгейлері барлық адамдар үшін тең қол жетімді болуын қамтамасыз ету;

– білім беру сапасын жақсарту және қоғамның қажеттіліктеріне толық сәйкестендіру;

– білім беру жүйесінің тиімділігі мен өнімділігінің күрт артуы.

Зерттеуші Д. Н. Кулибаева халықаралық мектептер үшін сапа менеджменті әдістемесін жасауда [7]. Қазақстандық білім беру жүйесін дамыту стратегиясындағы басымдықтарды ол келесідей анықтайды:

– білім беру бағдарламаларын дамытуға жағдай жасау;

– жеке тұлғаның шығармашылық, рухани және күш-құатының мүмкіндіктерін дамыту, адамгершілік пен салауатты өмір салтының берік негіздерін қалыптастыру, жеке тұлғаның дамуына жағдай жасау арқылы интеллектіні байыту;

– азаматтық пен патриотизмге, өз Отаны - Қазақстан Республикасына деген сүйіспеншілікке, мемлекеттік рәміздерді құрметтеуге, халықтық дәстүрлерді құрметтеуге, кез-келген конституцияға қарсы және қоғамға қарсы көріністерге төзбеушілікке тәрбиелеу;

– әлемдік және ұлттық мәдениеттің жетістіктерімен танысу, қазақ және республиканың басқа халықтарының тарихын, салт-дәстүрін зерттеу; мемлекеттік, орыс, шет тілдерін меңгеру.

Автор ғылыми зерттеулеріндегі білім беруді басқаруда қазіргі заман талаптарына сәйкес жүйені қайта құру тұрғысынан қазіргі кездегі әртүрлі білім беру миссиялары бар білім беру ұйымдарын басқару модельдері немесе инновациялық әзірлемелер мен инновациялық тәжірибе формалары түрінде болатындығын, онда прогрессивті басқару теориялары негізінен процесті құрылымдауға бағытталғандығын атап өтті. Көріп отырғаныңыздай, Қазақстан Республикасының білім беру кеңістігінде мектептен бастап, аймақтық білім беруді басқару құрылымдарынан бастап, барлық деңгейлерде инновациялық және эксперименттік іс-әрекетке бейімділік байқалады және бұл жоғары білім деңгейінде өте маңызды. Бұл әдіснамалық мәдениетке ие, нәтижені алдын-ала болжауды білетін және осы нәтижеге жету үшін өз іс-әрекетін білетін кәсіби зерттеушінің сұранысына ие болды. Бұл әдіснамалық мәдениетке ие, нәтижені алдын-ала болжауды білетін және осы нәтижеге жету үшін өз іс-әрекетін білетін кәсіби зерттеушіні талап ету сұранысына ие болды. Сондай-ақ, ел дамуының қазіргі кезеңіндегі мұғалімдерді даярлаудың ерекшеліктері мен басымдықтарын, осы әлеуметтік процестің

теориялық және әдіснамалық аспектілерін зерттеуге бағытталған жұмыстар болды (Н. Д. Хмель [8], Г. К. Ахметова [9], Ж. Р. Баширова [10]). Ғылыми талдаудың тақырыбы білім беру менеджерлерін даярлау (Б. А. Исаев [11]) және олардың біліктілігін арттыру мәселелері болды (Б. А. Алмухамбетов) [12]. Ел нарықтық экономика жолында, өнім мен қызмет сапасының жаһандық стандарттарын енгізе отырып, білім беру жүйесінде жағдай объективті түрде өзгере бастайды. Білім және ғылым министрлігіне үкіметтің қазіргі заманғы, жалпыға бірдей танылған менеджмент тұжырымдамасын – Сапаны басқарудың жалпы тұжырымдамасын енгізу қажеттілігі туындайды. Педагогикалық базалық білім мен мұғалімдердің біліктілігін арттыру да сапа менеджменті контекстінде дами бастайды [13].

ҚОРЫТЫНДЫ

Осы басымдықтарды іс жүзінде жүзеге асыру менеджерлерден жаңа кәсіби құзіреттілікті және білім беруді басқару жүйесінен профессорлық-оқытушылық құрамның кәсіби өсуін ұйымдастырудың жаңа тәсілдерін талап етеді. Мұндай модель, А.Жайтапованың пікірінше, басқа салаларда өз құндылығын дәлелдеген тұжырымдаманың негізінде ғана жасалуы мүмкін – мотивациялық және білім беру компоненттерін қоса алғанда, адами ресурстарды басқарудың жақсы дамыған бөлігі бар - Жалпы сапа менеджменті тұжырымдамасы.

Автор нәтижеге бағытталған білім беру моделіне көшу жағдайында орта мектеп мұғалімдерінің кәсіби өсуінің ғылыми-теориялық негіздерін қарастырады. Әдістемелік жұмыс жалпы сапа менеджменті тұжырымдамасы аясында құрылған ұлттық білім беру жүйесінің адам ресурстарын дамытуды басқарудың ажырамас бөлігі ретінде көрсетілген [14]. Осылайша, білім беру сапасын басқаруда гуманитарлық технологияларды қолдану тәжірибесіне жасалған зерттеулерге адамның ұйымдағы рөлі туралы идеялар уақыт өте келе қалай өзгергенін көрсетеді: оны өндіріс механизмінің элементі ретінде қарастырудан бастап адами капиталды түсіну арқылы адам капиталының экономикалық маңыздылығын түсінуге дейін.

Е. Ш. Қозыбаев атап өткендей, басқару қызметінің мазмұны [15], білім беру жүйесін қазіргі әлеуметтік-мәдени жағдайдың талаптарына сәйкес келтіруден тұрады: білім беру процестерін демократияландыру, білім беру қызметтерінің нарығын қалыптастыру, инновациялық қызмет түрлерін дамыту, муниципалды және микро-аймақтық деңгейдегі білім инфрақұрылымын жетілдіру (мазмұны, әдістері, формалары және олардың ережелерге сәйкестігі) тұлғаға бағытталған педагогика); мұғалімдердің педагогикалық мәдениетін, шығармашылығын, кәсібилігін және бәсекеге қабілеттілігін арттыру. Оқу процесінде адам ресурстарын басқару адамның әлеуметтік мәртебесін, оның жеке және кәсіби

құндылығын арттыруға көмектесуі керек. Бұған білім беру субъектілерінің даму деңгейінің жүйелі диагностикасы, әлеуметтік-педагогикалық жағдайларды ұжымдық болжау және жоғары оқу орны түлектерінің өзіндік және кәсіби даму жолын жобалау арқылы қол жеткізіледі.

ПАЙДАЛАНҒАН ДЕРЕКТЕР ТІЗІМІ

1 **Кулекеев, Ж. А., Пивень, Г. Г., Нургужин, М. Р., Каланова, Ш. М., Падиарова, И. П.** Системы менеджмента качества организаций высшего профессионального образования. Теория и практика. – Караганда : Издательство КарГТУ, 2004. – 356 с.

2 Теоретико-методологические основы развития национальной модели школьного и дошкольного образования, ориентированного на формирование базовых компетенций выпускника: Отчет о НИР (заключит.) /Каз.акад.обр. им.И.Алтынсарина (КАО); Руководитель М. Ж. Жадрин. – Алматы : КАО, 2006. – 241 с.

3 Развитие национальной системы качества образования: Отчет о НИР (заключит.) /Нац.центр гос.стандартов обр.и тест. (НЦГСОТ); Руководитель Т. О. Балыкбаев. – Астана : НЦГСОТ, 2005. – 124 с.

4 **Абдрахманов, А. А., Родионова, С. В., Серикбаев, В. Б.** Методологическая основа системы менеджмента качества вуза //Материалы научно-практической конференции «Проблемы и перспективы применения стандартов ИСО серии 9000 в системе менеджмента качества организаций образования». – Павлодар : Павлодарский университет, 2004. – С. 3–5.

5 **Минажева, Г. С.** Система менеджмента качества в вузах Казахстана: теория, практика и концептуальные направления развития: дис. ... докт. пед. наук: 13.00.01. – Алматы, 2010. – 293 с.

6 **Умирбекова, Ж. Б.** Организационно-педагогические основы менеджмента в образовании в условиях глобализации современного общества: дис. ... докт. пед. наук: 13.00.01. – Алматы, 2009. – 370 с.

7 **Кулибаева, Д. Н.** Методологические основы управления образовательной системой школ международного типа. – Алматы, 2006 – 480 с.

8 **Хмель, Н. Д.** Теоретические основы профессиональной подготовки учителей. – Алматы : Ғылым, 1998. – 320 с.

9 **Ахметова, Г. К.** Трансформация образовательного идеала в подготовке учительских кадров в Республике Казахстан. – Алматы : Қазақ университеті, 2002. – 202 с.

10 **Баширова, Ж. Р.** Научные основы развития университетского образования в аспекте направленности на подготовку преподавателя высшей школы: Автореф. дис. докт.пед. наук. – Алматы, 2004. – 50 с.

11 **Исаева, З. А.** Подготовка менеджеров образования как фактор повышения качества педагогического образования //Качество педагогического образования: Задачи и перспективы развития: Материалы научно-практической конференции. 18-19 мая 2004 г. – Алматы : Ғылым, 2004. – С. 651–657.

12 **Альмухамбетов, Б. А.** Тенденции развития системы повышения квалификации педагогических кадров в Казахстане. – Алматы : Ғылым, 2001. – 290 с.

13 Качество педагогического образования: Задачи и перспективы развития: Материалы Международной научно-практической конференции. 18–19 мая 2004 г. – Алматы : КазНПУ им. Абая, 2004. – 1144 с.

14 Министерство образования и науки Республики Казахстан. Фонд Сорос-Казахстан. Проект «Развитие национального стандарта общего среднего образования в условиях изменяющегося мира». Цикл семинаров для специалистов в области разработки национального curricулума. 2000–2003. Материалы семинара 14–17 августа 2002.

15 **Жайтапова, А. А.** Научно-методическое обеспечение профессионального роста учителей на этапе перехода к модели образования, ориентированного на результат. – Алматы, 2004. – 183 с.

16 **Козыбаев, Е. Ш.** Научно-педагогические основы управления современной высшей школой на основе менеджмента в условиях многоуровневого образования: дис... д.пед.н.: 13.00.01. – Шымкент, 2006. – 266 с.

Материал 20.02.2020 баспаға түсті.

Э. Д. Баженова¹, А. Ж. Анесова²

Опыт использования гуманитарных технологий в управлении качеством образования

¹Жетысуский государственный университет имени И. Жансугурова, г. Талдыкорган, 040009, Республика Казахстан;

²Павлодарский государственный университет имени С. Торайгырова, г. Павлодар, 140008, Республика Казахстан.

Материал поступил в редакцию 20.02.2020.

E. Bazhenova¹, A. Zh. Anesova²**Experience in using humanitarian technologies in education quality management**¹I. Zhansugurov Zhetysu State University, Taldykorgan, 040009, Republic of Kazakhstan;²S. Toraighyrov Pavlodar State University, Pavlodar, 140008, Republic of Kazakhstan.

Material received on 20.02.2020.

Современное высшее учебное заведение как динамичная социальная система способствует росту инновационной активности всех субъектов образовательного процесса. В связи с этим управление приобретает феноменальность в том смысле, что создает благоприятную среду для развития и актуализации человеческого капитала, которые в свою очередь становятся не только важнейшим показателем эффективности этого процесса, но и качества как его результата.

В системе высшего образования в РК в целом и на всех его уровнях в целях его соответствия международным стандартам реализуются целевая, функциональная, содержательная трансформация и введение трехуровневого профессионального образования, основанная на инновационных технологиях разработке современных стандартов, внедрение кредитной системы, создание соответствующих процедур аккредитации, подчиняющихся принципам и процедурам, соответствующим международным стандартам качества

A modern higher education institution as a dynamic social system contributes to the growth of innovative activity of all subjects of the educational process. In this regard, management becomes phenomenal in the sense that it creates a favorable environment for the development and actualization of human capital, which in turn become not only the most important indicator of the effectiveness of this process, but also the quality as its result.

In the system of higher education in the Republic of Kazakhstan as a whole and at all its levels, in order to meet international standards, targeted, functional, meaningful transformation and introduction of three-level professional education based on innovative technologies, development of modern standards, introduction of a credit system, creation of appropriate accreditation procedures that comply with the principles and procedures that meet international quality standards are being implemented.

FTAMP 14.07.01

A. M. БайкуловаPhD, қауымд. профессор, Тараз мемлекеттік педагогикалық университеті, Тараз қ., 080000, Қазақстан Республикасы
e-mail: aigerim.baikulova@mail.ru**ЖОҒАРЫ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫН – ЛИДЕРЛІККЕ ТӘРБИЕЛЕУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ**

Мақалада жоғары сынып оқушыларының лидерлікке тәрбиелеу ерекшеліктері қарастырылған. Жасөспірімдік кезеңінің психологиялық және педагогикалық мәні теориялық тұрғыда ашылған. Ғұламалар мен ойшылдардың еңбектерінде берілген лидерлік сипаттамасына талдау берілген. Жасөспірім шаққа тән ерекшеліктер толықтай сипатталған. Ғалымдардың жасөспірім шақ ерекшеліктеріне берген жіктелеріне талдау жасалынған. Сонымен бірге, жасөспірімдік шақтың шекарасын белгілеуде бірыңғай пікірлер жоқтығына сәйкес, жасөспірімдік шақтың шекарасы аралығын талдап, жинақтап кестеге топтастыра отырып, талданған. Жасөспірімдік жасқа қатысты пікірлердің бірыңғай болмауын баланың осы шағына тән даму ерекшеліктерінің кеңдігімен, көптігімен байланыстырып қорытындыланған. Себебі, жасөспірімдік кезең тұлғаның қалыптасуының аса маңызды кезеңі болып саналатындықтан, осы кезеңде жасөспірімнің өмір сүру кеңістігі мен қоршаған ортасы кеңейетіндігі баса айтылған.

Кілтті сөздер: жасөспірім, жас ерекшелік, лидер, лидерлік, жоғары сынып оқушылары, ерекшелік және т.б.

КІРІСПЕ

Қазіргі қоғамның басты талаптарының бірі – саясат пен экономикаға да, ғылым мен білім беру және басқа салаларға да оң бағыттағы қоғамдық процестерді жобалауға, дамытуға қабілетті тұлға қалыптастыруға назар қойып отыр. Бүгінгі қоғамда өзіндік орны бар бейбітшілік, әділдік, жақсылық, ізгілік идеяларын жүзеге асыратын адамдар қажеттілігі арта түсіп келеді. Осыған орай, Қазақстан мемлекетінің әрі қарай дамуы стандартты емес ойлайтын, шығармашылығы дамыған, бірегей тұлғалық қасиеттерге ие, экономикалық, саяси, мәдени міндеттерді шешуге жауапкершілігі басым адамдардан талап етіледі. Сол себепті, қоғамдағы қатынастарды сапалы қайта құру бастамасы мен жаңа өзгерістер үдерісін мақсатты басқаруды лидерлер ғана жүзеге асыра

ПУБЛИКАЦИОННАЯ ЭТИКА
НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ ПГУ ИМЕНИ С. ТОРАЙГЫРОВА
(«ВЕСТНИК ПГУ», «НАУКА И ТЕХНИКА КАЗАХСТАНА»,
«КРАЕВЕДЕНИЕ»)

Редакционная коллегия журнала «Вестник ПГУ. Серия педагогическая» в своей работе придерживается международных стандартов по этике научных публикаций и учитывает информационные сайты авторитетных международных журналов.

Редакционная коллегия журнала, а также лица, участвующие в издательском процессе в целях обеспечения высокого качества научных публикаций, избежание недобросовестной практики в публикационной деятельности (использование недостоверных сведений, изготовление данных, плагиат и др.), обеспечения общественного признания научных достижений обязаны соблюдать этические нормы и стандарты, принятые международным сообществом и предпринимать все разумные меры для предотвращения таких нарушений.

Редакционная коллегия ни в коем случае не поощряет неправомерное поведение (плагиат, манипуляция, фальсификация) и приложить все силы для предотвращения наступления подобных случаев. В случае, если редакционной коллегии станет известно о любых неправомерных действиях в отношении опубликованной статьи в журнале или в случае отрицательного результата экспертизы редколлегии статья отклоняется от публикации.

Теруге 20.02.2020 ж. жіберілді. Басуға 10.03.2020 ж. қол қойылды.

Пішімі 70x100 $\frac{1}{16}$. Кітап-журнал қағазы.

Шартты баспа табағы 26,2

Таралымы 300 дана. Бағасы келісім бойынша.

Компьютерде беттеген З. С. Исакова

Корректорлар: А. Р. Омарова, Д. А. Жумабекова

Тапсырыс № 3586

Сдано в набор 20.02.2020 г. Подписано в печать 10.03.2020 г.

Формат 70x100 $\frac{1}{16}$. Бумага книжно-журнальная.

Усл.п.л. 26,2. Тираж 300 экз. Цена договорная.

Компьютерная верстка З. С. Исакова

Корректоры: А. Р. Омарова, Д. А. Жумабекова

Заказ № 3586

«Toraighyrov University» баспасынан басылып шығарылған

С. Торайғыров атындағы

Павлодар мемлекеттік университеті

140008, Павлодар қ., Ломов к., 64, 137 каб.

«Toraighyrov University» баспасы

С. Торайғыров атындағы

Павлодар мемлекеттік университеті

140008, Павлодар қ., Ломов к., 64, 137 каб.

8 (7182) 67-36-69

e-mail: kereku@psu.kz

www.verstnik.psu.kz